कक्षा नौको वर्तमान नेपाली भाषा पाठ्यपुस्तकमा प्रयुक्त नमुना अभ्यास

जमुना ढुङ्गाना
परीक्षा क्रमाङ्क : २०४००२१/२०६९
त्रि.वि. दर्ता नं. : ९-२-४५१-८-२००७

नेपाली शिक्षा विषयमा स्नातकोत्तर उपाधिका लागि प्रस्तुत

शोधपत्र

त्रिभुवन विश्व विद्यालय शिक्षा शास्त्र सङ्काय
कनकाई बहुमुखी क्याम्पस
नेपाली शिक्षा विभाग
सुरुङ्गा झापा

सन् २०१७/२०७३

कक्षा नौको वर्तमान नेपाली भाषा पाठ्यपुस्तकमा प्रयुक्त नमुना अभ्यास
जमुना ढुङ्गाना
२०७३

कक्षा नौको वर्तमान नेपाली भाषा पाठ्यपुस्तकमा प्रयुक्त नमुना अभ्यास

जमुना ढुङ्गाना
परीक्षा क्रमाङ्क : २०४००२१/२०६९
त्रि.वि. दर्ता नं. : ९-२-४५१-८-२००७

नेपाली शिक्षा विषयमा स्नातकोत्तर उपाधिका लागि प्रस्तुत

शोधपत्र

त्रिभुवन विश्व विद्यालय शिक्षा शास्त्र सङ्काय
कनकाई बहुमुखी क्याम्पस
नेपाली शिक्षा विभाग
सुरुङ्गा झापा

सन् २०१७/२०७३

प्रतिबद्धता-पत्र

प्रस्तुत *कक्षा नौको वर्तमान नेपाली भाषा पाठ्यपुस्तकमा रहेका नमुना अभ्यासको अध्ययन* शीर्षकको शोधपत्र मैले सम्बन्धित पक्षमा गहन अध्ययन गरी तयार पारेकी हुँ । यसमा भएका तथ्य सबै प्रामाणिक हुन् । यो मेरो मौलिक प्रस्तुति हो । अन्यथा भएमा म कानुन अनुसार दण्डित हुन तयार छु ।

....

जमुना ढुङ्गाना

(शोधार्थी)

एम्. एड्. दोस्रो वर्ष

(त्रिभुवन विश्वविद्यालयबाट सम्बन्धन प्राप्त)

कनकाई बहुमुखी क्याम्पस

कनकाई नगरपालिका-३, सुरुङ्गा (झापा)

स्था : २०४७

☎ ०२३-५५०१५३

Fax : ०२३-५५०८५३

Email : kanakai.campus47@gmail.com

च.नं.

प.सं.

मिति :............................

सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय नेपाली शिक्षा विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको नेपाली शिक्षा विषयको पाठ्यांश नेपाली शिक्षा ५९८ प्रयोजनार्थ प्रस्तुत *कक्षा नौको वर्तमान नेपाली भाषा पाठ्यपुस्तकमा रहेका नमुना अभ्यासहरूको अध्ययन* नामक शोध शीर्षकको शोधपत्र यस क्याम्पसका शोधार्थी छात्रा जमुना ढुङ्गानाले मेरा निर्देशनमा तयार पार्नुभएको हो । परिश्रमपूर्वक तयार पार्नुभएको यस शोधकार्यसँग म पूर्ण रूपमा सन्तुष्ट छु । यस शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि विभागसमक्ष सिफारिस गर्दछु ।

सेरबहादुर बानियाँ

शोधनिर्देशक

सहायक क्याम्पस प्रमुख

कनकाई बहुमुखी क्याम्पस

सुरुङ्गा, झापा

सन् २ जनवरी २०१७

कृतज्ञता ज्ञापन

प्रस्तुत शोधपत्र शिक्षाशास्त्र सङ्काय अन्तर्गत नेपाली विषयको स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको शोधपत्रको प्रयोजनका निम्ति तयार पारिएको हो । प्रस्तुत शोधपत्रलाई प्रस्तुतियोग्य बनाउनका लागि शोध निर्देशक कनकाई बहुमुखी क्याम्पस सुरुङ्गाका उपप्राध्यापक आदरणीय गुरु श्री सेरबहादुर बानियाँले पुऱ्याउनु भएको सहयोगका लागि आभार प्रकट गर्दछु ।

यस शोधकार्यमा आवश्यक सल्लाह सुझावहरू दिनुहुने कनकाई बहुमुखी क्याम्पस सुरुङ्गाका नेपाली विभागका विभागीय प्रमुख उपप्रा. श्री विष्णुप्रसाद कोइराला तथा क्याम्पस प्रमुख टङ्कप्रसाद कार्की साथै मेरा आदारणीय गुरुहरू सहप्रा. श्री जीवनाथ सुवेदीप्रति म कृतज्ञ छु । जीवनका चुनौतिपूर्ण घडीहरूमा समेत मेरो अध्ययनको अवसरमा कुनै व्यवधान खडा हुन नदिई यस अवस्थासम्म ल्याइपुऱ्याउनु हुने जीवनसाथी योगराज अधिकारीप्रति आभार प्रकट गर्न चाहन्छु । यो शोधपत्र तयारीका क्रममा मलाई सल्लाह सुझाव दिनुहुने दाजु भानुभक्त ढुङ्गाना, दिदी धनकला अधिकारीप्रति हार्दिक कृतज्ञता व्यक्त गर्न चाहन्छु ।

अध्ययनको क्रममा आवश्यक सहयोग पुऱ्याउनु हुने छनोटमा परेका विद्यालयका प्रधानाध्यापक/प्रिन्सिपलहरू, विषय शिक्षकहरू तथा विद्यार्थीहरूप्रति धन्यवाद व्यक्त गर्न चाहन्छु । शोधकार्यको सुसाङ्ख्य टङ्कण, भाषिक शुद्धीकरण एवम् मुद्रणको लागि सहयोग पुऱ्याइदिनु हुने सौजन्य डेस्कटप बिर्तामोड-१ अतिथि सदन लाइन बुद्धचौककी मैया बरालप्रति आभार प्रकट गर्दछु ।

अन्त्यमा यस शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि त्रिभुवन विश्वविद्यालय नेपाली शिक्षा विभाग, कनकाई बहुमुखी क्याम्पसप्रति पनि आभार व्यक्त गर्दछु ।

जमुना ढुङ्गाना

शोधसार

कक्षा नौको वर्तमान नेपाली भाषा पाठ्यपुस्तकमा रहेका नमुना अभ्यासको अध्ययन शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र स्नातकोत्तर उपाधिको प्रयोजनार्थ तयार पारिएको हो । यस शोधका समस्याहरूमा भाषा पाठ्यक्रमले तोकेका उद्देश्य र विधाको प्रकृति अनुरूप नमुना अभ्यास छन् कि छैनन् भन्ने कुराको खोजी गर्दै सबल र दुर्बल पक्षहरू के कस्ता रहेका छन् भनी खोजी गर्ने प्रयास गरिएको छ । यस शोधकार्यको उद्देश्य भाषा पाठ्यक्रम अनुरूपताका आधारमा पाठ्यपुस्तकको विश्लेषण गर्नु, नमुना अभ्यासका विधाका प्रकृतिका आधारमा वर्गीकरण गरी विश्लेषण गर्नु र नमुना अभ्यासको सवल र दुर्बल पक्ष केलाई उपयुक्त सुझावहरू प्रस्तुत गर्नु रहेको छ ।

यो शोधपत्रमा प्राथमिक र द्वितीय सामग्रीको छनोट गरिएको छ । प्राथमिक सामग्री अन्तर्गत कक्षा नौको वर्तमान पाठ्यपुस्तक रहेको छ भने द्वितीय सामग्री अन्तर्गत प्रस्तावित शोधपत्रसँग सम्बन्धित विभिन्न शोधपत्रहरू, प्रकाशित खोजमूलक लेखहरू, प्रतिवेदनहरू र भाषा शिक्षण सम्बन्धी पुस्तकहरूको उपयोग गरिएको छ । त्यसैगरी अन्तिममा अध्ययनका लागि सामग्री सङ्कलन गरिसकेपछि पुस्तकालयीय, वर्णनात्मक विधिलाई उपयोग गरी आवश्यकता अनुसार तालिकीकरण गरिएको छ । कक्षा नौको वर्तमान नेपाली भाषा पाठ्यपुस्तकमा रहेका नमुना अभ्यासको अध्ययनका सीमाहरूमा कक्षा नौको वर्तमान नेपाली भाषा पाठ्यपुस्तक (२०७३), पाठ्यपुस्तकको नमुना अभ्याससँग मात्र केन्द्रित र नमुना अभ्यासको शब्द भण्डार, व्याकरण, विधा व्यवस्थापन तथा भाषिक विषयवस्तुको विश्लेषणमा आधारित रहेको छ ।

कक्षा नौको वर्तमान नेपाली पाठ्यपुस्तकले विद्यार्थी रुची, क्षमता र स्तर अनुरूप नमुना अभ्यास राख्ने प्रयास गरिएको पाइन्छ तापनि भाषिक सिपहरूको विकासमा समानुपातिक वितरण पाइँदैन । यसैगरी सिर्जनात्मक प्रकृतिका प्रश्नहरू कम रहेका देखिन्छन् । शब्दभण्डारका सन्दर्भमा श्रुतिसभिन्नार्थक शब्द, पर्यायवाची शब्द, अनेकार्थी शब्दहरूको प्रयोग न्यून रहेको देखिन्छ । वस्तुगत प्रश्नहरूमा बहुबैकल्पिक प्रश्नहरू राखिएका छैनन् । खाली ठाउँ भर्ने, जोडा मिलाउने प्रश्नहरू न्यून रहेको देखिन्छ । व्याकरण सिकाइमा आगनात्मक पद्धति अँगालिए पनि यसलाई अझ बढाएर लैजानु पर्ने देखिन्छ ।

विषयसूची

विषय	पृष्ठ
अध्याय : एक	
परिचय	**१-४**
अध्ययनको पृष्ठभूमि	१
समस्या कथन	२
अध्ययनको उद्देश्य	३
अध्ययनको औचित्य र महतत्व	३
अध्ययनको सीमाङ्कन	४
अध्ययनको रूपरेखा	४
अध्याय : दुई	
पूर्वकार्यको समीक्षा र सैद्धान्तिक अवधारणा	**५-२१**
पूर्वकार्यको समीक्षा	५
अध्ययनमा पूर्वकार्यको उपयोगिता	७
सैद्धान्तिक/धारणात्मक रूपरेखा	८
अध्याय : तीन	
अनुसन्धान ढाँचा	**२२-२३**
अनुसन्धात्मक ढाँचा	२२
तथ्याङ्क विश्लेषण विधि	२३
अनुसन्धान प्रक्रिया	२४
अध्याय : चार	
नमुना अभ्यासको विधागत व्याख्या र विश्लेषण	**२४-५८**
विषय प्रवेश	२४
कविता विधा अन्तर्गत समाविष्ट प्रश्नहरूको व्याख्या र विश्लेषण	२८
जीवनी विधा अन्तर्गत समाविष्ट प्रश्नहरूको व्याख्या र विश्लेषण	३२

निबन्ध विधामा समाविष्ट प्रश्नहरूको व्याख्या र विश्लेषण ३४
वक्तृता/दैनिकी/संवादात्मक विधामा समाविष्ट प्रश्नहरूको व्याख्या र विश्लेषण ३७
चिठी/निवेदन विधामा सामाविष्ट प्रश्नहरूको व्याख्या र विश्लेषण ३९
शब्दभण्डारगत प्रश्नहरूको विश्लेषण ४१
भाषिक सिपगत आधारमा प्रश्नहरूको वितरण र विश्लेषण ४३
व्याकरण सम्बन्धी अभ्यासगत प्रश्नहरूको विश्लेषण ४६
सुझाव ५७

अभ्यास : पाँच

सारांश, निष्कर्ष र उपयोगिता ५९-६३
परिचय ५९
सारांश ५९
निष्कर्ष ६०
उपयोगिता ६२
नीतिगत तह ६२
प्रयोगगत तह ६२
भावी अध्ययन ६३

सन्दर्भ सामग्री सूची

तालिका सूची

तालिका नं. ४.१ :

कक्षा नौको नेपाली पाठ्यपुस्तकमा भएका प्रश्नहरूको सङ्ख्यात्मक विवरण २४

तालिका नं. ४.२ :

कथा विधाका प्रश्नहरूको व्याख्या र विश्लेषण २५

तालिका नं. ४.३ :

कविता विधा अन्तर्गत समाविष्ट प्रश्नहरूको विश्लेषण २९

तालिका नं. ४.४ :

जीवनी विधामा समाविष्ट प्रश्नहरूको विश्लेषण ३२

तालिका नं. ४.५ :

निबन्ध विधामा समाविष्ट प्रश्नहरूको विश्लेषण ३५

तालिका नं. ४.६ :

वक्तृता/संवाद/दैनिकी विधामा समाविष्ट प्रश्नहरूको विश्लेषण ३७

तालिका नं. ४.७ :

चिठी/निवेदन विधामा समाविष्ट प्रश्नहरूको विश्लेषण ४०

तालिका नं. ४.८ :

शब्दभण्डारको प्रस्तुतीगत विवरण ४२

तालिका नं. ४.९ :

भाषिक सिपगत आधारमा प्रश्नहरूको वितरण र विश्लेषण ४४

सङ्क्षेपीकृत शब्दसूची

अ.प.	अप्रकाशित
क्र.सं.	क्रम सङ्ख्या
दो.सं.	दोस्रो संस्करण
ते.सं.	तेस्रो संस्करण
त्रि.वि.	त्रिभुवन विश्व विद्यालय
ने.बृ.श	नेपाल बृहत् शब्दकोष
ने.रा.प्र.प्र.	नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठान
ने.मा.शि.वि.	नेपाल भाषा शिक्षा विभाग
मा.वि.	माध्यमिक विद्यालय
नि.मा.वि.	निम्न माध्यमिक विद्यालय
पा.वि.के.	पाठ्यक्रम विकास केन्द्र
वि.सं.	विक्रम सम्वत
स.	सङ्ख्या
प्र.नं.	प्रश्न नम्बर
सह.क.प्र .	सहायक क्याम्पस प्रमुख
उपप्रा.	उपप्राध्यापक

व्यक्तिवृत्त

नाम : जमुना ढुङ्गाना

जन्म: २०४५।१०।२७

पिताको नाम : गणेशप्रसाद ढुङ्गाना

माताको नाम : तुलसा ढुङ्गाना

स्थायी ठेगाना : मेचीनगर-८, राममन्दिर टोल

सम्पर्क नं : ९८४२७८७४१३

नागरिकता : नेपाली

धर्म : हिन्दू

मातृभाषा : नेपाली

वैवाहिक स्थिति : विवाहित

पेशा : शिक्षक

शैक्षिक योग्यता : एम.एड.

क.सं.	तह	अध्ययन गरेको संस्था	उत्तीर्ण वर्ष	श्रेणी
१.	प्रवेशिका	श्री आदर्श उ.मा.वि., इटाभट्टा	२०६२	दोस्रो
२.	+ २	श्री धुलाबारी क्याम्पस, धुलाबारी	२०६४	दोस्रो
३.	स्नातक	श्री काँकडभिट्टा उ.मा.वि.	२०६८	दोस्रो
४.	स्नातकोत्तर	कनकाई बहुमुखी क्याम्पस, सुरुङ्गा	२०७२	